WRITING AS EXISTENTIAL SOLUTION – REGARDING ANA BLANDIANA'S *FALS TRATAT DE MANIPULARE*

Anamaria DOBRESCU (POPA)
"Petru Maior" University of Târgu-Mureş

Abstract: False Treaty of Manipulation by Ana Blandiana, is a reflexive autobiographical essay that tackles many themes from a subjective analytical perspective, like: liberty of expression, political manipulation, morality, loneliness, the artist's condition. This study engages in an analysis of the main aspects of the writing as an existential solution, as they appear in this book. It will focus on the author's opinions on writing, on its revealing virtues, on the artist's social role in an ideologically abused society, on transformation, on personal becoming. It will also highlight the strong, invisible relationship between the individual conscience and the collective conscience through writing in times of a declining history.

Keywords: Ana Blandiana, manipulation, writing, solution

La aproape cincizeci de ani de la apariția primului său volum de poezii, Ana Blandiana publică cea de-a 44-a carte a sa – *Fals tratat de manipulare*. Cartea tratează, sub forma eseului reflexiv și a analizei autobiografice, tema manipulării individuale așa cum a fost trăită de scriitoare de-a lungul întregii sale vieți. Aflată existențial în punctul în care își poate permite o perspectivă retrospectivă suficient de datașată asupra evoluției propriului destin, autoarea simte ca iminentă încercarea de a înțelege măsura în care viața reprezintă rezultatul propriilor alegeri sau rezultatul influențelor celorlalți asupra sa. Reducând la esență, este vorba de tema libertății de a fi, percepută complementar, raportată la cele două perioade istorice pe care scriitoarea le-a parcurs existențial și artistic: deficitul de libertate, în cea comunistă (din 1942 până în 1989) și excesul de libertate, în cea postcomunistă (din 1989 până în 2013, când apare această carte).

Luând în considerare faptul că bogata și tulburătoarea activitate literară a autoarei dintre 1964-1898 a fost o continuă și acerbă luptă împotriva cenzurii comuniste (pe care nu a putut-o evita între anii 1959-1964, 1985, 1988-1989, având interdicții de publicare), o posibilă problematică hermeneutică s-a ivit odată cu apariția acestei ultime cărți: cea a scrisului ca soluție existențială, într-o perioadă nefastă libertății culturale și artistice. Prin urmare, parcurgând cele 478 de pagini ale cărții, am încercat să surprindem principalele idei ale Anei Blandiana despre scris, scriitor și cărți, așa cum apar ele percepute de către scriitoare, pe parcursul devenirii sale artistice și umane.

Încă dintru început, autoarea mărturisește că această carte *„nu este o carte de memorii [...], nu este o încercare de a-mi povesti viaţa, ci o încercare de a o înţelege".*[1] Într-un interviu acordat Cristinei Hermeziu, în februarie 2013, Ana Blandiana denumește *Fals tratat de manipulare „un eseu cu exemplificări autobiografice",* și îl consideră a fi *„o carte pe care am scris-o greu şi fără de care nu pot trece spre cărţile următoare."*[2] Volumul reprezintă, așadar, o colecție de reflexii născute într-un moment de introspecție și dintr-o nevoie de decantare interioară necesară trecerii spre o altă etapă existențială și artistică. În acest volum, *„Ana Blandiana surprinde nu atât prin rememorările din aceste pagini de memorialistică – de mare interes, şi ele, ca documente istorice şi psihologice –, cât prin tonalitatea*

[1] Blandiana, Ana – *Fals tratat de manipulare,* Ed. Humanitas, București, 2013, pg. 5
[2] Hermeziu, Cristina – *Ce mai faceți, Ana Blandiana?*

BDD-A22050 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:00:12 UTC)

întregului"[3], afirma Ovidiu Pecican, dar și prin profunzimea reflexiilor și sinceritatea mărturisilor, am putea adăuga. Caracterul eseistic și reflexiv al textului este susținut, așa cum observa Iulian Boldea, de *,,interogaţia de sine, care ia locul confesiunii directe,* [ce] *are rolul de a articula în mod coerent întreaga carte, cu suita sa de portrete, întâmplări, fapte, cu sedimentele de viaţă şi de trăiri ce se străvăd, ca în filigranul unui palimpsest cu striaţii paradoxale în care existenţa şi textul se întrepătrund."*[4] *,,La vârsta recapitulărilor, poeta se alege pe sine ca subiect al contemplării, chemând cititorul la evaluări. Ea se aşază benevol sub necruţătoarea lumină a reflectoarelor"*[5], permițând astfel nu doar o surprinzătoare radiografie a sinelui său, cât mai ales a unei epoci, a unei societăți, a unui popor, din perspectiva unui om și a unui scriitor de o intransigență morală, ce, chiar dacă uneori contestată, a reușit sa ofere repere si modele atitudinale ferme în momente cheie din istoria recenta a românilor. *,,Am fost întotdeauna convinsă că nu sunt făcută să conduc oamenii, ci să-i emoţionez, să-i conving"*[6], afirmă autoarea. Destinul ei de scriitor și de om al cetății se regăsește în aceste cuvinte din care reies rolul și capacitatea acestuia de a schimba lumea, dar nu într-un "altceva", ci în ceea ce ar trebui firesc să fie, contribuind astfel la procesul de devenire a sinelui unui întreg popor, din punct de vedere civic, național și spiritual.

Cartea este, deci, o țesătură de idei și o împletire de obsesii, dintre care cea mai reprezentativă ar putea fi definită prin întrebarea *,, cât din ceea ce am trăit este un rezultat al voinței mele și cât se datorează influențelor și manipulărilor?"*[7] Conștientă că a fost manipulată nu numai de alții, ci chiar și de propriile iluzii, scriitoarea păstrează totuși confortul sufletesc moral de a fi fost măcar *,,întotdeauna liberă în sensul revoltei împotriva răului."*[8] Această luptă împotriva răului, cu tot ce implică el, dar mai ales cu ceea ce se referă la obstrucționarea libertății de exprimare și a celorlalte drepturi de bază ale omului, constituie sensul de a fi al omului ce se află în spatele scriitorului Ana Blandiana. De aici continua sa încercare de a schimba realitatea, convinsă fiind că ea nici nu vrea și nici nu poate să se schimbe, să se adapteze la această realitate absurdă, ale cărei valori sunt complet răsturnate. Această carte este scrisă din nevoia de a înțelege *,,unde greșeam, din moment ce tot ce făceam pentru a schimba ceva în jurul meu era în zadar. Sau poate că greșeala era chiar încăpățânarea de a încerca să schimb?*[9] se întreabă retoric scriitoarea.

Acest motiv al *schimbării* devine recurent pe parcursul cărții, dovedind că însăși percepția autoarei față de această problemă s-a schimbat enorm de-a lungul timpului. Înainte de '89, întreaga sa operă a fost un NU la adresa regimului comunist opresiv, fără a spera că astfel va schimba lumea, ci refuzând doar să se schimbe ea însăşi la cererea ei. Apoi, după '89, intensa sa activitate din cadrul Alianţei Civice şi al Memorialului Victimelor Comunismului de la Sighet, a fost făcută cu speranţa şi convingerea că schimbarea mentalităţii româneşti nu e doar oportună, dar şi posibilă. De aici şi implicarea ei efectivă în campania electorală a d-lui Emil Constantinescu, ce s-a dorit o formă de construcție a alternanței la putere, fără de care integrarea euroatlantică nu ar fi fost posibilă. De asemenea, activitatea la Memorial a fost o incercare de reconstrucție a memoriei colective, pe care comuniștii au încercat să o distrugă pentru a manipula mai ușor și pentru a distruge adevărul. În schimb, acum, în prezent, toate aceste încercări de schimbare, toate acele eforturi încăpățânate ce erau cândva percepute ca eroice, i se par autoarei acum ridicole. [10]

---

[3] Pecican, Ovidiu - *Adevărul de care e nevoie*, în rev. *Apostrof*, Anul XXV, 2014, nr.12 (295)
[4] Boldea, Iulian – *Adevăr și manipulare,* în rev. *Alpha*, nr. 1-2-3, 2014, pg. 8
[5] Pecican, Ovidiu - *Adevărul de care e nevoie*, în rev. *Apostrof*, Anul XXV, 2014, nr.12 (295)
[6] Blandiana, Ana – *Fals tratat de manipulare,* Ed. Humanitas, București, 2013, pg. 412
[7] Blandiana, Ana – *Fals tratat de manipulare,* Ed. Humanitas, București, 2013, pg. 5
[8] *Ibidem*, pg.6
[9] *Ibidem*, pg.6
[10] Blandiana, Ana – *Fals tratat de manipulare,* Ed. Humanitas, București, 2013, pg. 75

BDD-A22050 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:00:12 UTC)

Întrebările retorice formulate la începutul cărții sugerează, de fapt, schimbarea de perspectivă spre care e deschisă acum scriitoarea și pe care și-o dorește cu toată ființa ei: *„Ceea ce încerc să fac acum nu este, deci, descrierea unei istorii știute, ci investigarea unei întâmplări din punctul de vedere al întrebării de la care am pornit și care poate să schimbe nu numai perspectiva, ci și conținutul poveștii. [...] NU am scris această carte pentru a transmite un adevăr pe care eu îl dețin, ci pentru a găsi un adevăr de care am nevoie. Sensul ei nu este să acopere, ci să descopere ceva. Și anume, răspunsul meu la întrebările pe care singură mi le pun în legătură cu propria mea condiție și propria mea evoluție”*[11] Această funcție de autocunoaștere și autodefinire a scriiturii este cu atât mai importantă în cazul scriitorilor din perioada comunistă, cu cât formele reprimării și încercările de dizolvare a identității au atins cote paroxistice, zdruncinând identitatea individuală și colectivă, la toate nivelurile conștiinței. Iar cum cei mai afectați au fost intelectualii, este de înțeles ce intens a suferit un intelectual dotat cu o sensibilitate feminină și o conștiință morală intransigentă cume este Ana Blandiana. Pentru ea, pentru mulți dintre ei, singură formă de supraviețuire a fost scrisul. *„Este destul să ne gândim la literatură, nu ca experiență de viață, ci ca experiență de supraviețuire, pentru ca atât de dușmănos contestata idee a rezistenței prin cultură să capete sens.”*[12] Desigur, opera sa este o dovadă vie a acestei rezistențe.

De mai multe ori pe parcursul cărții, Ana Blandiana recunoaște cu oarecare modestie faptul că universul a înzestrat-o cu unele daruri pentru care se simte datoare să plătească, servindu-i pe ceilalți. *„N-am trăit niciodată la hotarul dintre politică și literatură, ci la hotarul dintre implicarea în viața cetății și abstragerea în lumea propriei pagini. Hotarul despre care vorbesc eu este mult mai dramatic, este, de fapt, o linie între sacrificiul dureros pe altarul celorlalți și sacrifciul pe propriul altar. Din păcate, nu există artă pură.”*[13] Se poate afirma ca scriitoarea le-a trăit pe amândouă. Dar în ceea ce privește dăruirea sa celorlalți, prin scris, se poate observa că scrisul a funcționat ca o soluție existențială “de gradul doi”, colectivă, deoarece odată cu salvarea de sine, s-a realizat și salvarea celorlalți, prin lectură. Puterea de reverberare a scriiturii sale asupra celorlaţi a impresionat-o într-atât încât de cel puțin șase ori face referire în text la momentele întâlnirii inopinate cu diverși oameni - inclusiv ofițeri de poliție - care îi mărturiseau în șoaptă că-i poartă poeziile înterzise, scrise de mână, într-un buzunar secret la piept. Sensibilitatea față de aceste momente se datorează sentimentului de solidaritate care i-a însuflețit mereu speranțele și pe care l-a considerat baza și garanția democrației autentice. Din păcate, ea constată că, în România, speranțele ei încă mai au de așteptat.

O frumoasă declarație referitoare la rostul scriitorului se regăsește în citatul următor: *„În măsura în care ‘evanghelie’ înseamnă ‘veste bună’, ne-am putea dori să scriem altceva? În ceea ce spun există doar dorința de a găsi o soluție, cât de neînsemnată de aducătoare de bucurie, pe care să o pot spune și altora. Sau dacă asta e imposibil, atunci, cel puțin, felul în care o fac (chiar și atunci când nu fac decât să-mi transmit și altora durerea) să răspândească lumină, deci bucurie.”*[14] Această rază de lumină, de speranță pe care o poate reflecta prin opera sa este motorul existenței sale de om și scriitor. Bine-țeles, au fost și momente de cumpănă în care întrebări de genul *„merită să continui acest savant efort de supraviețuire”*[15] apăreau. Sau dileme principiale, ca cea împărtășită unui coleg (descoperit ulterior ca și colaborator al Securității), referitoare la faptul că în lupta cu cenzura, o carte care reușea să fie publicată, se dovedea a fi inofensivă politic și, deci, inutilă social, iar publicarea după succesive modificări și trunchieri era, de fapt, o confirmare a lipsei de libertate, a

[11] *Ibidem*, pg. 6-7
[12] *Ibidem*, pg. 269
[13] *Ibidem*, pg. 268
[14] Blandiana, Ana – *Fals tratat de manipulare,* Ed. Humanitas, București, 2013, pg. 261
[15] *Ibidem*, pg. 308

BDD-A22050 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:00:12 UTC)

supunerii față de sistem. Prin urmare, întrebarea care se năștea logic era dacă nu ar fi fost mai onest și fidel libertății, în numele căreia scriai, să nu mai lupți, să nu mai publici. *„Dar asta nu însemna a opta pentru întunericul pur, pentru moartea culturii?*[16] Ce era preferabil? Ce era corect? Toate aceste frământări scot la iveală continua căutare de sine și de soluții existențiale. Iar această carte se dovedește a fi o confirmare a unei soluții viabile.

De fapt, secretul rezidă tot în acea 'lumină' și 'bucurie' pomenite anterior. Iar lumina se naște din iubirea autoarei față de oameni, față de viață, cu ale sale bune și rele. Din punctul ei de vedere, cărțile lumii se împart în doar două categorii: cele care au fost scrise din dragoste și cele care au fost scrise din ură. Ca exemple sunt date *Jurnalul fericirii* lui Steinhardt și comentariile unui persone pe marginea propriului dosar de Securitate, care nu păție nimic deosebit, dar care a ales să prezinte totul ca pe o lume apocaliptică în care toți oamenii erau josnici, perverși, turnători, mârșavi. Prin comparație, scriitoarea mărturisește că atunci *„când mă uit în trecut, mă văd urcând dintr-o lume joasă, plină de umilințe, mizerii, dureri și complicități în care singura speranță era descoperirea sâmburelui oricât de minuscul și de terfelit de lumină din celălalt. O lumină care, dacă nu există, trebuia inventată, oglindindu-ți propria flacară în aproapele mai nefericit decât tine.*[17] Iată, deci, dubla funcție a scriitorului, de a reflecta și de a revela lumina acolo unde ea pâlpâie aproape să se stingă. De altfel, Ana Blandiana consideră că există două feluri de artiști: cei care prin opera lor încearcă să înțeleagă lumea și să-i dea sens, astfel, iar alții care preferă să construiască alta în loc. Aparținând celei dintâi categorii, ea crede că n-a încercat niciodată să adauge ceva naturii, ci, dimpotrivă, a avut *„sentimentul că trebuie să renunțe la ceva pentru a ajunge la esență, așa cum sculptorul renunță la o parte din stâncă pentru ca să descopere statuia."*[18] Arta este deci o cale o cale de pătrundere a misterelor și de împărtășire a miracolelor, un drum spre perfecționare, asemeni ascezei, suferinței asumate și iubirii necondiționate. *„Pe acest drum, dincolo de marele artist, nu înaintează decât sfântul"*[19] Viziunea, de sorginte blagiană, lasă la iveală un misticism născut din experiența frumosului artistic ridicat la nivel ontologic. Scriitoarea completează această taxonomie literară cu afirmația: *„Există mai ales două feluri de poeți. Cei pentru care poezia este potrivirea cuvintelor, o formă de artă și cei pentru care poezia este o formă de a gândi existența și chiar o formă de a exista."*[20] Ar fi chiar arta de a exista, am putea adăuga, așa cum reiese din traseul artistic al poetului Ana Blandiana, parcurs cu o grație și o demnitate demne de invidiat.

În finalul cărții, scriitoarea reia o mărturisire surprinzătoare enunțată încă de la început, aceea că această carte a fost prima ei carte scrisă fără bucurie, chiar cu un resentiment născut din obligația de a o scrie, pentru a se investiga și a se înțelege. *„Este o carte despre mine și timpul pe care l-am străbătut: un timp în ebuliție, bulversat de vântul bătând mereu din altă direcție a istoriei, spulberând sensurile, dar nu și încăpățânarea mea de a le înțelege."*[21] Tonul melancolic al finalului ridică întrebarea dacă autoarea a reușit să înțeleagă ceea ce avea de înțeles... Dar răspunsul este irelevant pentru noi, relevant este că scrisul este întotdeauna revelator și ordonator de sensuri, al acelor sensuri pe care suntem noi pregătiți să le descoperim. Versurile din final ascund ipostaza poetului în imaginea cucului ce anunță *„sfârșitul unei lumi cântând";* 'cântând', bine-nțeles, căci ce alt cuvânt ar putea mai bine

[16] *Ibidem*, pg. 71
[17] Blandiana, Ana – *Fals tratat de manipulare*, Ed. Humanitas, București, 2013, pg. 18
[17] *Ibidem*, pg. 285
[18] *Ibidem*, pg. 286
[19] *Ibidem*, pg. 288
[20] *Ibidem*, pg. 478

[21] *Ibidem*, pg 478

BDD-A22050 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:00:12 UTC)

sugera atitudinea poetică propusă ca soluție existențială în fața misterelor propriilor noastre vieți.

Așadar, literatura rămâne o formă de supraviețuire în fața nenumăratelor ”sfârșituri” pe care omul le cunoaște pe parcursul vieții. ”Sfârșituri” ale unor iluzii, ale unor speranțe, ale unor manipulări, pentru a putea ajunge la esență. Asemeni candorii ce o emană scrierile Anei Blandiana şi naivităţii mărturisite de autoare, ce au funcţionat ca *„o resursă a rezistenţei în faţa răului şi a ameninţărilor unei istorii declinante”*[22], scrisul se dovedește a fi cea mai fiabilă formulă existențială, ce ajută ființă să transgreseze atât propriile limitele, cât şi limitările sociale. Într-un interviu acordat în anul 2012, Ana Blandiana mărturisea: *„Scrisul este forma mea de existenţă, singura posibilă (mi-e imposibil să-mi imaginez o situaţie sau o forţă care să mă împiedice să scriu şi căreia să-i supravieţuiesc). Au fost perioade în viaţa mea în care mi-a fost răpită libertatea de comunicare, niciodată, nimeni nu m-a putut împiedica să scriu.”*[23]

Criticul Alex Ştefănescu a văzut în volumul *Fals tratat de manipulare* o carte în care *„un om încearcă să înţeleagă dacă a reuşit de-a lungul vieţii să fie el însuşi”* şi a admirat felul autoarei de a-şi păstra demnitatea şi de a fi onestă şi implicată în acelaşi timp, considerând-o *„un clasic în viaţă”*[24].

BIBLIOGRAFIE

1. Blandiana, Ana – *Fals tratat de manipulare*, Ed. Humanitas, București, 2013
2. Boldea, Iulian – *Adevăr şi manipulare,* în rev. *Alpha*, nr. 1-2-3, 2014, http://www.scribd.com/doc/232068438/Revista-ALPHA-nr-1-2-3-2014#scribd , accesat la 15.02.2015
3. Boldea, Iulian - *ANA BLANDIANA - „Scrisul este forma mea de existenţă, singura posibilă“ - dialog cu Iulian Boldea,* în rev. *România literară*, nr.34/2012, http://www.romlit.ro/ana_blandiana_-_scrisul_este_forma_mea_de_existen_singura_posibil_-_dialog_cu_iulian_boldea accesat la 15.02.2015
4. Pecican, Ovidiu - *Adevărul de care e nevoie*, în rev. *Apostrof*, Anul XXV, 2014, nr.12 (295) http://www.revista-apostrof.ro/articole.php?id=2261, accesat la 03.01.2015
5. Hermeziu, Cristina – *Ce mai faceți, Ana Blandiana?* http://adevarul.ro/news/societate/ce-maifaceti-ana-blandianaa-1_510ed2d24b62ed5875d11319/index.html, accesat la 03.01.2015
6. Marcu, Andreea - *Ana Blandiana și-a lansat cea mai nouă carte „Fals tratat de manipulare”la Gaudeamus*, articol în *Revista 22*, din 24.11.2013, ediție online, http://www.revista22.ro/ana-blandiana-sia-lansat-cea-mai-noua-carte-fals-tratat-de-manipulare-la-gaudeamus-34176.html, accesat la 04.01.2015

[22] Boldea, Iulian – *Adevăr şi manipulare,* în rev. *Alpha*, nr. 1-2-3, 2014, pg. 9

[23] Boldea, Iulian - *ANA BLANDIANA - „Scrisul este forma mea de existenţă, singura posibilă“ - dialog cu Iulian Boldea*, în rev. *România literară*, nr.34/2012

[24] Ștefănescu, Alex – în *Ana Blandiana și-a lansat cea mai nouă carte „Fals tratat de manipulare”la Gaudeamus*, articol în *Revista 22*, din 24.11.2013, de Andreea Marcu

BDD-A22050 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:00:12 UTC)